

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน พระราชดำริเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 25 ปีแล้ว ปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวได้แพร่กระจายไปในหมู่ประชาชนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่ประสบปัญหาสถานะเศรษฐกิจตกต่ำที่ผ่านมา เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมการเกษตรภายใต้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีส่วนอย่างสำคัญในการแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจนของเกษตรกร ช่วยให้เกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง รูปแบบและตัวอย่างเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมการเกษตรกรรม ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับเกษตรกรรายอื่นๆที่ยังคงประสบปัญหาดังกล่าวอยู่ ดังนั้นการศึกษาข้อมูลและรูปแบบของกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ที่ผสมผสานอยู่ในระบบเกษตรกรรมแบบพอเพียง การจัดตั้งศูนย์สาธิตและฝึกอบรมในหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งการจัดตั้งและพัฒนาฟาร์มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จเพื่อให้เป็นศูนย์เรียนรู้ระดับท้องถิ่น ตลอดจนการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลและการฝึกอบรม เพื่อขยายแนวคิดและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวออกสู่เจ้าหน้าที่ เกษตรกร และผู้สนใจ จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งของรัฐบาลในปัจจุบัน

กรมปศุสัตว์ ได้ดำเนินโครงการศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 300 ศูนย์ ในทุกจังหวัด โดยมอบหมายให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดศรีสะเกษดำเนินการคัดเลือกศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความพร้อมเข้าร่วมโครงการศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์สาธิตและฝึกอบรม ระบบการเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแก่เกษตรกรและผู้สนใจ เน้นการพึ่งพาตนเอง ใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ซึ่งในปี พ.ศ.2554 สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดศรีสะเกษได้ดำเนินการคัดเลือกศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความพร้อม จำนวน 5 ศูนย์ ประกอบด้วย

1. ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตำบลละทาย อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ โดยมีนายสมาน พันธุ์วิไล เป็นปราชญ์ชาวบ้าน
2. ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตำบลบ่อแก้ว อ.วังหิน จ.ศรีสะเกษ โดยมีนายสุนันท์ พรหมชาติ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน
3. ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตำบลเขิน อ.น้ำเกลี้ยง จ.ศรีสะเกษ โดยมีนายไพรัตน์ บุตรดา เป็นปราชญ์ชาวบ้าน
4. ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตำบลปรือใหญ่ อ.อุทุมพรพิสัย จ.ศรีสะเกษ โดยมีนายประยงค์ ปรี้อปรัก เป็นปราชญ์ชาวบ้าน
5. ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตำบลเวียงเหนือ อ.กันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ โดยมีนายประสิทธิ์ คำแก้ว เป็นปราชญ์ชาวบ้าน

โดยมอบหมายให้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จึงเห็นควรศึกษาผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมโดยปราชญ์ชาวบ้านศูนย์ เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษเพื่อเป็นข้อมูลที่ได้ปรับใช้ ในการวางแผนและพัฒนากลุ่มเลี้ยงสัตว์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อทราบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมเกษตรกรโดยปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยง สัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมโดยปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2554 ของจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 ศูนย์ฯ ละ 30 คน รวม 150

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรที่ผ่านการอบรม
2. ทราบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมเกษตรกรโดยปราชญ์ชาวบ้าน

5. นิยามศัพท์

โครงการ หมายถึง โครงการฝึกอบรมเกษตรกรโดยปราชญ์ชาวบ้าน ภายใต้โครงการศูนย์ เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง ศูนย์ฝึกอบรมของปราชญ์ชาวบ้านที่สามารถจัดการ ฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และกรมปศุสัตว์ให้การสนับสนุน

ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง ผู้ที่มีองค์ความรู้ที่หล่อหลอมมาจากประสบการณ์ทางความคิด และการดำรงชีวิตจนประสบความสำเร็จและสามารถนำความรู้ที่ได้มาต่อยอด และเพิ่มพูนถ่ายทอดความรู้ให้ ผู้อื่นได้รับรู้ เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่มีความตั้งใจและสมัครใจที่จะทำการเกษตรภายใต้หลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการนับว่ายังเป็นแนวคิดและเทคนิควิธีที่ใหม่สำหรับเมืองไทย และสาขาการศึกษาการประเมินโครงการได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา โดยเริ่มจากแนวคิดที่เสนอในรูปของบทความของ ราฟ ไทเลอร์ (Ralph Tylet) ลี เจ ครอนบาช (Lee J. Cronbach) และไมเคิล สคริฟเวน (M. Scriven) ในประเทศไทยการเรียนการสอนวิชา การประเมินผล โครงการส่วนมากจะสอดแทรกอยู่ในสาขาต่างๆ เช่น ทางด้านการบริหาร เป็นต้น เมื่อเทคนิคการประเมิน ได้ขยายตัวและพัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบของความรู้ทั้งในเชิงแนวคิดและเทคนิควิธีการประเมิน จึงได้มีการจัดสอนเป็นรายวิชาต่างหากในหลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาการวัดและประเมินผลการศึกษา ซึ่งก่อนหน้านี้ได้สอดแทรกอยู่ในวิชาหลักการวัดและประเมินผลการศึกษา

ปัจจุบันการประเมินโครงการมิได้จำกัดอยู่แต่ในทางการศึกษาเท่านั้น แต่ขยายวงกว้างไปสู่โครงการในสาขาต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนการประเมินเป็นธุรกิจอีกอาชีพหนึ่งขึ้นมา เพราะในการประเมินโครงการต่างๆ ขององค์กรหน่วยงานหรือสถาบันหนึ่งๆ ต้องใช้งบประมาณมหาศาล จึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้ประเมินเพื่อนำผลนั้นมาใช้อย่างคุ้มค่า ต่อไป

ทำไมต้องประเมินโครงการ ในการประเมินโครงการมีเป้าประสงค์หลักคือ ต้องการข้อมูลที่บ่งชี้ว่าโครงการที่ดำเนินการนั้น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ หรือเป็นโครงการที่คุ้มค่าต่อการตัดสินใจในการดำเนินการต่อหรือไม่ รวมถึงการศึกษาว่าในการดำเนินการโครงการมีปัญหาที่ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขในเรื่องอะไรบ้าง และเป็นโครงการที่มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด

การประเมินโครงการ คืออะไร

การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อสรุปผลว่าโครงการนั้นๆ ได้บรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมาย และมีประสิทธิภาพเพียงใด ประเภทของการประเมินโครงการ

การแบ่งประเภทการประเมินโครงการ คงมิใช่เป็นการกำหนดเกณฑ์เด็ดขาด แต่จำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์หลายชนิดมาจำแนกประเภท เช่น ใช้เวลา วัตถุประสงค์ วิธีการ และรูปแบบการประเมินมาแบ่งบอกถึงประเภทของการประเมิน ซึ่งในที่นี้อาจจำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) เป็นการศึกษาประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่เริ่มโครงการใดๆ โดยอาจทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัย ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหา อุปสรรค ความเสี่ยงของโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์ หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับในขณะเดียวกันก็อาจจะศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ เช่น

- การประเมินผลกระทบด้านสังคม (Social Impact Assessment-SIA)
- การประเมินผลกระทบด้านนิเวศ (Ecological Impact Assessment-EIA)
- การประเมินผลกระทบด้านการเมือง (Political Impact Assessment-PIA)
- การประเมินผลกระทบด้านเทคโนโลยี (Technological Impact Assessment-TIA)
- การประเมินผลกระทบด้านประชากร (Population Impact Assessment-PIA)

- การประเมินผลกระทบด้านนโยบาย (Policy Impact Assessment-POIA)
- การประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact Assessment-EIA)

2. การประเมินโครงการระหว่างดำเนินโครงการ (Formative evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสำคัญซึ่งมักจะใช้ประเมินผลระหว่างวางแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการ ผลที่ได้จาก Formative evaluation นั้น จะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริง นอกจากนั้น Formative evaluation อาจใช้ในระหว่างดำเนินโครงการ จะช่วยตรวจสอบว่าโครงการได้ดำเนินไปตามแผนของโครงการอย่างไร อาจเรียกชื่อเฉพาะว่า Implementation evaluation หรือ Formative evaluation อาจตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่าดำเนินได้ผลเพียงไร เรียกว่า Progress evaluation

3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือประเมินผลผลิต (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลรวมสรุป มักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ สำหรับโครงการที่มีการดำเนินการระยะยาว ก็อาจใช้ Summative Evaluation ในการสรุปย่อความระยะยาวต่างๆ ข้อมูลที่ได้จากระยะต่างๆ จะช่วยให้มีการประเมินสรุปรวมนั้น ส่วนใหญ่จะรวบรวมจากผลของ Formative Evaluation เป็น Summative Evaluation ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำไปสู่การรายงานว่า โครงการได้บรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงไร มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก

4. การประเมินประสิทธิภาพ การประเมินโครงการโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่ผ่านมา ยังจำกัดอยู่แต่เพียงการประเมินผลผลิต โดยมุ่งที่จะทราบถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริการหรือให้ทุนในการยุติหรือขยายโครงการ แต่ในปัจจุบันนักประเมินและผู้บริหารโครงการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินประสิทธิภาพของโครงการด้วย โดยถือว่าเป็นประเภทของการประเมินที่จำเป็นสำหรับโครงการบริการทั่วไป เพราะจะช่วยเสริมให้โครงการเหล่านั้น สามารถดำเนินการอย่างสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาท้องถิ่น หรือโครงการที่เป็นตัวกำหนดเกณฑ์สำคัญสำหรับประกันโครงการขนาดใหญ่ระดับชาติ ที่จะไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยไม่จำเป็น การดำเนินโครงการบริการสังคมนั้น จะไม่มุ่งแต่เพียงความสำเร็จของโครงการเท่านั้น แต่จะต้องให้คุ้มค่าในเชิงของประสิทธิภาพด้วย

การศึกษาผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมเกษตรกรโดยปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดศรีสะเกษ ปี 2554 ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง โดยมีลำดับในการนำเสนอ ดังนี้

1. การพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
2. เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศ
3. การพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งถึงทฤษฎีใหม่ ซึ่งหมายถึงการพัฒนาใน 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นแรก พยายามให้ทุกคนรอบตัวมีการผลิต ที่พอเพียงกับความต้องการของตนเอง มีกิน มีใช้ทุกคน มีความสุขและความสบายตามอัตภาพ

ขั้นที่สอง ให้เกิดการรวมตัวของชุมชน เป็นธุรกิจชุมชน จะทำให้ฐานข้างล่างมีความมั่นคง เพราะที่ผ่านมาเศรษฐกิจมหภาคเอาแต่หลงอยู่กับฟองสบู่ ซึ่งไปทำลายฐานล่างหรือเศรษฐกิจระดับจุลภาค ที่อ่อนแอและยุบลง ด้วยเหตุนี้เศรษฐกิจพอเพียงจึงควรเกิดขึ้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ขั้นที่สาม ให้มีบริษัทขนาดใหญ่มาเชื่อมกับชุมชน จะได้สามารถส่งสินค้าเข้าเมือง และนำไปสู่การส่งสินค้าเพื่อการส่งออก เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้นทั้ง 3 ขั้นตอน เชื่อมโยงกันทำให้เกิดความมั่นคงพอเพียง ซึ่งคำว่า พอเพียงก็ขยายความต่อไปได้อีกหลาย ๆ อย่าง เช่นจิตใจพอเพียง ถ้าจิตใจพอเพียงแล้วเราก็ให้คนอื่นได้ อย่างเช่นคนที่ไม่มีเงินหนึ่งร้อยล้านถ้ายังไม่พอเพียง ก็ยังจนอยู่อย่างนั้น แล้วก็ให้คนอื่นไม่เป็น ถ้ารู้จักพอเพียงก็ให้คนอื่นเป็น มีการรวมตัวพอเพียง เอื้ออาทรกันพอเพียง ทุกอย่างก็พอเพียง และสมดุล

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล : คงให้ความหมายของ “ทฤษฎีใหม่” ได้ว่าทฤษฎีใหม่ หมายถึง หลักการที่เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับเกษตรกรที่มีที่ดินอยู่ประมาณ 15 ไร่ ให้น้ำในการเกษตรและการเป็นอยู่อย่างพอเพียง เพื่อความพออยู่พอกิน ไม่อดอยาก มีปัจจัยสี่ดำรงชีวิตอย่างพอเพียงไม่ขาดแคลนและมีชีวิตที่เป็นสุขพอสมควรแก่อัตภาพ พระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” เป็นแนวทางหรือหลักการในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นา คือที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการดำเนินการทฤษฎีใหม่ ได้พระราชทานขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น สถานะพื้นฐานของเกษตรกร คือ มีพื้นที่น้อย ค่อนข้างยากจน อยู่ในเขตเกษตรน้ำฝนเป็นหลัก โดยในขั้นที่ 1 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพของการผลิต เสถียรภาพด้านอาหารประจำวัน ความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิต และความมั่นคงของชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ให้แบ่งพื้นที่ ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30 ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่งประมาณ 30% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและ ใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่าง ๆ (สามารถเลี้ยงปลา ปลูกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักกะเฉด ฯ ได้ด้วย) พื้นที่ส่วนที่สองประมาณ 30% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้ พื้นที่ส่วนที่สามประมาณ 30% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย และพื้นที่ส่วนที่สี่ประมาณ 10% ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่น ๆ (ถนน คันดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัวหลังบ้าน เป็นต้น)

ขั้นที่ 2 ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตน ได้ผลแล้วก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้าน

(1) **การผลิต** เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิตโดยเริ่มตั้งแต่ ขึ้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การหาน้ำ และอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก

(2) **การตลาด** เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหาผู้รวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดี และลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

(3) **ความเป็นอยู่** ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่าง ๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง

(4) **สวัสดิการ** แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานือนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้ให้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ

(5) **การศึกษา** มีโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

(6) **สังคมและศาสนา** ชุมชนควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

กิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 3 ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า เมื่อดำเนินการผ่านพ้นขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรจะมีรายได้ดีขึ้น ฐานะมั่นคงขึ้น เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ ติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัทห้างร้านเอกชน มาช่วยในการทำธุรกิจ การลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัท จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ

- เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)
- ธนาคารกับบริษัทสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง)
- เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ ซื้อในราคาขายส่ง)
- ธนาคารกับบริษัทจะสามารถกระจายบุคลากร (เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆให้เกิดผลดียิ่งขึ้น)

ในปัจจุบันนี้ได้มีการนำเอาเกษตรทฤษฎีใหม่ไปทำการทดลองขยายผล ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งกรมวิชาการเกษตรได้ดำเนินการจัดทำแปลงสาธิตจำนวน 25 แห่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ นอกจากนี้ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองบัญชาการทหารสูงสุด กองทัพบก กระทรวงกลาโหม และกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการดำเนินงานให้มีการนำเอาทฤษฎีใหม่นี้ไปใช้อย่างกว้างขวางขึ้น

2. เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศ

แนวคิด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงทางสายกลางของชีวิตและเพื่อคงไว้ซึ่งทฤษฎีของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่าง สังคมระดับท้องถิ่นและตลาดระดับสากล จุดเด่นของแนวปรัชญานี้คือ แนวทางที่สมดุล โดยประเทศชาติมีความทันสมัย และก้าวสู่ความเป็นสากลได้ โดยปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2540 เมื่อปีที่ประเทศไทยต้องการรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพเพื่อที่จะยืนหยัดในการพึ่งตนเองและพัฒนานโยบายที่สำคัญเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยการสร้างแนวคิดเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ ซึ่งคนไทยจะสามารถเลี้ยงชีพโดยอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า มันไม่ได้มีความจำเป็นที่เราจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC) พระองค์ได้ทรงอธิบายว่าความพอเพียงและการพึ่งตนเอง คือทางสายกลางที่จะป้องกันการเปลี่ยนแปลงความไม่มั่นคงของประเทศได้ เศรษฐกิจพอเพียงเชื่อว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมของชุมชนให้ดีขึ้นโดยมีปัจจัย 2 อย่างคือ

1. การผลิตจะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่าง ปริมาณผลผลิตและการบริโภค
2. ชุมชนจะต้องมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรของตนเอง

ผลที่เกิดขึ้นคือ

- เศรษฐกิจพอเพียงสามารถที่จะคงไว้ซึ่งขนาดของประชากรที่ได้สัดส่วน
- ใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม
- รักษาสมดุลของระบบนิเวศ และปราศจากการแทรกแซงจากปัจจัยภายนอก

3. การพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกชั้นทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในด้านการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางให้ดำรงชีพแบบพอเพียงหรืออยู่แบบพอดี แต่ในปัจจุบันนับว่าโลกของเราจะเป็นโลกในยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคที่ไร้พรมแดนมีการติดต่อสื่อสารกันได้ทั่วโลก มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้กันอย่างแพร่หลาย หรือสามารถติดต่อสื่อสารหรือเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ที่ทำงาน หรือแม้แต่ในสถานศึกษา ในปัจจุบันก็ได้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการเรียนรู้ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้นนอกจากในตำราเรียน

ซึ่งในที่นี้หลายท่านอาจจะคิดว่าการนำแนวความคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงไม่น่าจะมาใช้กับเทคโนโลยีสารสนเทศหรือ ICT ในการด้านการศึกษามาประยุกต์ใช้ร่วมกันได้ แต่ในความคิดของข้าพเจ้ามีความคิดเห็นว่า ในเมื่อเทคโนโลยีและการสื่อสารก้าวไกลทันยุคทันสมัย ควรที่จะมีการปรับระดับแนวความคิดหรือสร้างจิตสำนึกของผู้ใช้ด้วยไม่จะเป็นการพัฒนาศักยภาพของอาจารย์ นักวิจัยและบุคลากรทางด้าน ICT ควรที่จะมีความระมัดระวังในด้านการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการควรที่จะพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเองหรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการนำICTมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนโดยที่ไม่ใช้เทคโนโลยีในทางที่ผิดและควรหมั่นดูแลรักษาควรที่จะนำมาใช้เท่าที่จำเป็นเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดไม่นำมาใช้ในทางที่ผิดคุณธรรมและจริยธรรมในทางด้านสถาบันการศึกษาควรที่จะมีการปรับปรุงระบบเครือข่ายภายในให้มีประสิทธิภาพมีความเหมาะสมกับปริมาณการใช้งานนั้นๆ

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศ.นพ. เกษม วัฒนชัย (27 ตุลาคม 2548) : เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกชั้นทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนใน

ชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (The Philosophy of Sufficiency Economy)

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่**ควรจะเป็น** โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อ**ความมั่นคง** และ**ความยั่งยืน**ของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

- **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

- **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- **เงื่อนไขคุณธรรม** จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความพอเพียง ใชสติปัญญาในการดำเนินชีวิต

แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

4. ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

การนิยามความหมายของปราชญ์ชาวบ้าน

ดร. เสรี พงษ์พิศ : ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึงสามัญชนคนธรรมดาที่“ไม่ธรรมดา” อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชนบท ได้รับการยอมรับยกย่องจากชาวบ้านทั่วไปว่าเป็นผู้มีภูมิปัญญา มีความรู้ความสามารถในการอธิบายและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นคนดีมีคุณธรรม เพราะภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่เป็นองค์รวมของชีวิต แม้ว่าปราชญ์ชาวบ้านบางคนจะมีความรู้เฉพาะเรื่องอย่างถ่องแท้ แต่ก็มีความรู้อันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทั้งหมดเป็นความรู้ที่ทำให้ชีวิตโดยรวมเกิดความมั่นคง ทำให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราชญ์ชาวบ้านจึงเป็นผู้เข้าใจ

ปรัชญาชีวิตอย่างลึกซึ้ง ช่วยให้ผู้คนเห็นคุณค่าและความหมายของชีวิต เข้าใจที่มาสาเหตุของปัญหาและเป็นผู้ในการแสวงหาทางออกด้วยสติปัญญา ปราชญ์ชาวบ้านมองชีวิตอย่างรอบด้าน เป็นองค์รวม ไม่แยกส่วน และยึดมั่นในคุณค่าและคุณธรรม โดยทั่วไปคนที่ปราชญ์ย่อมไม่ยกย่องตัวเองว่าเป็นปราชญ์ คนอื่นต่างหาก โดยเฉพาะนักวิชาการ เอ็นจีโอคนนอกชุมชนที่ยกย่องและให้เกียรติเรียกพวกเขาว่าปราชญ์ชาวบ้าน

จักรมณต์ ผาสุกวนิช : ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของปราชญ์ชาวบ้านคือ ความสามารถที่พูดแล้วทำให้คนฟังเข้าใจ สามารถเข้าถึงสิ่งที่พูดได้ และได้ความรู้สึก หรือมีอารมณ์ร่วมในเหตุการณ์ต่างๆ เรียกว่า โดนใจคนฟังเลย เนื่องจากเขาพูดจากหัวใจและประสบการณ์ ที่น่าสังเกตคือ เมื่อพูดถึงประสบการณ์แล้วผู้ฟังจะได้รับความรู้สึกหรืออารมณ์ร่วมไปกับปราชญ์ชาวบ้าน มีความเข้าใจกัน และได้รับความนับถือ คนเหล่านี้คือคนรู้ ซึ่งต่างจากอาจารย์ ที่ส่วนใหญ่นำเสนอประสบการณ์ของบุคคลอื่นมาเล่าให้ฟัง จึงไม่สามารถเข้าถึงแก่นเหมือนกับปราชญ์ชาวบ้าน นับว่าเป็นพรสวรรค์อย่างหนึ่งของปราชญ์ชาวบ้านในการถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องสิน ไพรีพินาศ (2541) : ได้ทำการศึกษาพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาอาชีพเกษตรกร: กรณีศึกษาอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร บ้านหนองบัว ตำบลผกิตบ, บ้านหนองสระหนาย ตำบลหนองไผ่ และบ้านด้ายสวรรค์ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี 2) ศึกษาปัญหาและความต้องการของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายในการประกอบอาชีพเกษตรกร และ 3) ศึกษาแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรมีอาชีพปลูกพืช เลี้ยงปลา และเลี้ยงสัตว์ จาก 3 หมู่บ้านๆ ละ 10 คน รวม 30 คน การเก็บข้อมูลได้ดำเนินการทั้งก่อนและหลังกิจกรรมแทรกแซง ซึ่งกิจกรรมแทรกแซง ได้แก่ การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ การส่งเสริมด้านการจัดการผลผลิตและการตลาด การนิเทศติดตามและประเมินผล

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างหลังกิจกรรมแทรกแซง มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีความรู้ความเข้าใจเกษตรกรผสมผสาน เช่น การปลูกพืชเลี้ยงปลาและเลี้ยงสัตว์ดีขึ้น และได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพขึ้น
2. สภาพปัญหาและความต้องการด้านการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างได้ลดลง
3. ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การจัดตั้งกลุ่ม การส่งเสริมการจัดการผลผลิตและการตลาด และการนิเทศติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

สมพร ศรีโปฏก (2543) : ได้ทำการการศึกษาปัจจัยเสี่ยงจากการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่ทำนาแล้ว อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบตัดขวาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงจากการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่ทำนาแล้ว อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรที่ทำนาแล้วซึ่งได้รับการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 94 คน การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามและการเจาะโลหิต เพื่อตรวจหาระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรส ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนาแสดงด้วยค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน และ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สำหรับการหาปัจจัยเสี่ยงใช้สถิติไครส์แควร์

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.2 อายุอยู่ระหว่าง 36 - 45 ปี ร้อยละ 47.9 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 87.2 และระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 12.8 ประกอบอาชีพการทำนาเหี่ยวเป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพรอง ร้อยละ 40.4 และ 52.1 ตามลำดับ ในเรื่องระดับความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชส่วนใหญ่เกษตรกรมีระดับความรู้ต่ำ ร้อยละ 40.4 ประเด็นที่เกษตรกรมีความรู้ไม่ถูกต้อง คือ เรื่องการเข้าใจความหมายของแถบสีบนฉลากในภาชนะบรรจุเคมี ร้อยละ 84.0 การสวมใส่รองเท้าบูต ร้อยละ 77.7 และ การขายภาชนะบรรจุสารเคมีที่ใช้หมดแล้วให้กับคนรับซื้อของเก่า ร้อยละ 62.8 มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 24.5 ที่มีความรู้ในการใช้สารเคมีสูง ส่วนระดับทัศนคติในการใช้สารเคมีส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 57.5 และระดับต่ำ ร้อยละ 20.2 ประเด็นที่เกษตรกรมีทัศนคติไม่ถูกต้อง คือ การผสมสารเคมีหลายชนิดในการฉีดพ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และการเพิ่มความเข้มข้นของสารเคมีเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ร้อยละ 68.1 และ 61.7 ตามลำดับ สำหรับการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมี พบว่า สารเคมีที่เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ คือ สารโมโนโครโทฟอส และ สารเอนโดซัลแฟน โดยมีการปฏิบัติตนในระดับปานกลาง ร้อยละ 70.2 และปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง ร้อยละ 12.8 ในเรื่องการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองในขณะผสมสารเคมี ร้อยละ 53.2 การใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองในขณะฉีดพ่นสารเคมี ร้อยละ 81.9 การพิจารณาทิศทางลมในขณะฉีดพ่น ร้อยละ 53.2 ระยะเวลาการเก็บเกี่ยวเหี่ยวหลังการฉีดพ่นสารเคมีครั้งสุดท้าย ร้อยละ 72.4 การกำจัดน้ำเสียจากการล้างอุปกรณ์ฉีดพ่นสารเคมี ร้อยละ 59.6 และการกำจัดภาชนะบรรจุสารเคมีที่ใช้แล้ว ร้อยละ 91.5 ซึ่งส่วนใหญ่จะขายให้กับคนรับซื้อของเก่า

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีของเกษตรกรโดยใช้สถิติ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % พบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติความรู้

มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติ และ ทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติ สำหรับผลการตรวจวัดระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสด้วยกระดาษทดสอบ พบว่าเกษตรกรมีผลการตรวจในระดับไม่ปลอดภัย และมีความเสี่ยงสูงมากถึง ร้อยละ 9.6 และ 43.6 ตามลำดับ เมื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงจากการปฏิบัติตนโดยใช้สถิติไครส์แควร์ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีเพียงปัจจัยเดียวที่มีความสัมพันธ์กับระดับของเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรส คือ การพิจารณาทิศทางลมในขณะฉีดพ่นสารเคมี โดยเกษตรกรกลุ่มที่อยู่ใต้ลมขณะฉีดพ่น มีโอกาสเสี่ยงในการได้รับอันตรายจากสารเคมี เป็น 2.3 เท่า ของกลุ่มที่อยู่เหนือลม ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการสวมใส่ชุดป้องกันที่ครบถ้วน และการอยู่เหนือลมทุกครั้งที่ฉีดพ่นสารเคมี

อารมณ์ เกิดทอง (2540) : ได้ทำการศึกษาความต้องการฝึกอบรมด้านการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะพื้นฐานบางประการของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม 2) ความต้องการฝึกอบรมด้านการเกษตรของเกษตรกร 3) เปรียบเทียบระดับความต้องการของเกษตรกรที่มีลักษณะพื้นฐานต่างกัน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคามในปีเพาะปลูก พ.ศ. 2537 - 2538 จำนวน 100 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ และใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่า F-test ผลการวิจัยมีดังนี้

เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 47.2 ปี มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.5 คน มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ยครอบครัวละ 25.1 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวเป็นกิจกรรมหลัก และเลี้ยงสัตว์เสริมรายได้ โดยมีรายได้รวมเฉลี่ยต่อปีครอบครัวละ 30,772.50 บาท มีหนี้สินเฉลี่ยครอบครัวละ 26,404.00 บาท ในช่วงปี พ.ศ. 2536 - 2538 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยฝึกอบรมด้านการเกษตร และไม่เคยอพยพไปทำงานต่างจังหวัด ปัญหาในการทำการเกษตรที่พบมากที่สุด คือ การขาดแคลนน้ำ

หัวข้อวิชาที่เกษตรกรต้องการอบรมมาก คือ การปลูกข้าว และการเลี้ยงสัตว์ปีก ภาษาพูดที่วิทยากรใช้สอนเป็นภาษาไทยกลางหรือไทยอีสานก็ได้ และต้องการฝึกปฏิบัติมากกว่าฟังบรรยาย จำนวนผู้เข้าฝึกอบรมต่อรุ่นเฉลี่ย 23.6 คน การประชาสัมพันธ์และเชิญชวนเข้าอบรมให้ผ่านผู้นำหมู่บ้าน เกษตรกรต้องการใช้ศาลาวัดในหมู่บ้านเป็นสถานที่ฝึกอบรม และต้องการอบรมในช่วงเวลาสั้นๆ คือ ประมาณ 3 วัน ส่วนเดือนที่พร้อมเข้าฝึกอบรมมากที่สุดคือเดือนเมษายน อบรมวันใดก็ได้ ในช่วงเวลา 09.00 - 12.00 น. การแบ่งสัดส่วนของเวลาอบรมเป็นภาคบรรยายต่อปฏิบัติและการศึกษาดูงาน เกษตรกรต้องการศึกษาดูงานมากกว่าส่วนอื่นๆ โดยศึกษาดูงานที่ฟาร์มของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในท้องที่ต่างจังหวัด อยู่ในเขตภาคอีสาน เกษตรกรต้องการให้ผู้จัดอบรมออกค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการฝึกอบรม จัดพาหนะบริการขณะอบรม จัดเนื้อหาภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี มอบวุฒิบัตรให้ผู้เข้าฝึกอบรม จัดพิธีเปิดและปิดการอบรมแบบเรียบง่าย ประเมินผลการอบรมโดยวิธีการแข่งขัน หรือใช้เกมสนุกสนานรวมทั้งมีรางวัลให้ หลังการฝึกอบรมแล้วเกษตรกรต้องการให้หน่วยงานที่จัดการฝึกอบรมสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต โดยการชี้แนะแหล่งที่จะซื้อปัจจัย จำหน่ายให้ในราคาถูก รวมทั้งให้การสนับสนุนปัจจัยบางอย่าง นอกจากนี้เกษตรกรต้องการให้จัดเจ้าหน้าที่ติดตามผลช่วยเหลือด้านการรวมกลุ่ม การวางแผนการผลิต การตลาด และต้องการอบรมอีกในครั้งต่อไป

เปรียบเทียบระดับความต้องการของเกษตรกรจำแนกตามเพศ ประสบการณ์ฝึกอบรม อายุของเกษตรกร แรงงานในครัวเรือน พื้นที่ถือครองทางการเกษตร และกิจกรรมการเกษตรพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งด้านหัวข้อวิชา วิธีการจัดการฝึกอบรม และการสนับสนุนหลังอบรม

จากการศึกษามีข้อเสนอแนะสำหรับการจัดฝึกอบรมดังนี้

1) ควรเลือกหัวข้อวิชาที่เป็นกิจกรรมการเกษตรของเกษตรกรและคำนึงถึงลักษณะพื้นฐานของเกษตรกรที่ต่างกัน

2) ควรใช้สถานที่ฝึกอบรมในหมู่บ้านของเกษตรกร

3) ระยะเวลาอบรมไม่ควรเกิน 3 วัน

4) การหาวิทยากรควรขึ้นอยู่กับผู้จัดอบรม

5) ควรใช้สื่อการสอนหลายๆ อย่าง

6) จำนวนผู้เข้าอบรมไม่ควรเกินรุ่นละ 30 คน

7) กิจกรรมการอบรมควรเน้นภาคปฏิบัติให้มากกว่าทฤษฎี และจัดให้มีการศึกษาดูงาน

8) ควรประเมินผลการฝึกอบรม

9) มอบวุฒิบัตรเมื่อเสร็จสิ้นอบรม

10) จัดสวัสดิการด้านอาหารและน้ำดื่มแก่ผู้เข้าอบรม

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายสำหรับการศึกษาค้างนี้ ได้จาก เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 5 ศูนย์ ภายใต้โครงการศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ 1. ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตำบลทะลาย อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ โดยมีนายสมาน พันธุ์วิไล เป็นปราชญ์ชาวบ้าน 2. ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตำบลบ่อแก้ว อ.วังหิน จ.ศรีสะเกษ โดยมีนายสุนันท์ พรหมชาติ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน 3. ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตำบลเขิน อ.น้ำเกลี้ยง จ.ศรีสะเกษ โดยมีนายไพรัตน์ บุตรดา เป็นปราชญ์ชาวบ้าน 4. ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตำบลปรีอใหญ่ อ.ขุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ โดยมีนายประยงค์ ปรีอปรัก เป็นปราชญ์ชาวบ้าน 5. ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตำบลเวียงเหนือ อ.กันทรลักษณ์ จ.ศรีสะเกษ โดยมีนายประสิทธิ์ คำแก้ว เป็นปราชญ์ชาวบ้าน รวมเกษตรกรทั้งสิ้น 150 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ใช้วิธีการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพื่อวัดระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรม การนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในฟาร์มของตนเอง และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการฝึกอบรม ณ ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน แบบสัมภาษณ์ที่ใช้สร้างขึ้นจากการสังเกตการณ์ฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติ และได้จากหลักสูตรการฝึกอบรมของแต่ละศูนย์ นำมาออกแบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการอบรม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อ ที่อยู่ ระดับการศึกษา การนับถือศาสนา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานภาคเกษตร สถานภาพการเป็นผู้นำทางสังคม การประกอบกิจกรรมทางการเกษตร จำนวนที่ดินทั้งที่เป็นของตัวเองและที่เช่า รวมทั้งรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของโครงการ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) ระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรม ณ ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นการวัดระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรม ตามรายละเอียดหลักสูตรการสอนในแต่ละศูนย์ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม เช่น การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทำประมง การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ การนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นปัจจัยการผลิตทางการเกษตร เป็นต้น ลักษณะคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบจัดอันดับความสำคัญของคำตอบในประเด็นต่างๆ โดยใช้มาตราส่วนการประเมินค่า (Rating Scale) เป็นการวัดและตีค่าระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับจากการ

ฝึกอบรม โดยแบ่งมาตรฐานในการประเมินออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับความรู้มาก (3 คะแนน) ระดับความรู้ปานกลาง (2 คะแนน) ระดับความรู้น้อย (1 คะแนน)

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับความรู้ของเกษตรกร อาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน คือ (คะแนนสูงสุด – คะแนนต่ำสุด) / จำนวนอันดับ $(3-1)/3 = 0.66$

ดังนั้น ช่วงคะแนน 1.00 – 1.66 หมายถึง ระดับความรู้

ช่วงคะแนน 1.67 – 2.33 หมายถึง ระดับความรู้ปานกลาง

ช่วงคะแนน 2.34 – 3.00 หมายถึง ระดับความรู้มาก

2) การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติ เป็นการวัดระดับการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม คือ การที่เกษตรกรได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การลดรายจ่ายในครัวเรือน การพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัจจัยการผลิตภายในฟาร์มและท้องถิ่น การผลิตสิ่งของจำเป็นในชีวิตประจำวัน เป็นต้น โดยแบ่งมาตรฐานในการประเมินค่าออกเป็น 3 ระดับ คือ ตั้งใจจะทำ (3 คะแนน) อาจจะทำหรือไม่ทำ (2 คะแนน) ไม่ทำ (1 คะแนน)

การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ยระดับความรู้ของเกษตรกร อาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน คือ (คะแนนสูงสุด – คะแนนต่ำสุด) / จำนวนอันดับ $(3-1)/3 = 0.66$

ดังนั้น ช่วงคะแนน 1.00 – 1.66 หมายถึง ระดับน้อย คือ ไม่ทำ

ช่วงคะแนน 1.67 – 2.33 หมายถึง ระดับปานกลาง คือ ตั้งใจจะทำ

ช่วงคะแนน 2.34 – 3.00 หมายถึง ระดับมาก คือ ทำ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย นำเสนอในรูปตาราง แสดงอภิปรายผลเชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร

พบว่าเกษตรกรร้อยละ 51.30 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 46.00 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 45.8 ปี การนับถือศาสนา ร้อยละ 96.00 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 1.30 นับถือศาสนาอื่นๆ การศึกษา ร้อยละ 72.70 จบประถมศึกษา ร้อยละ 16.00 จบมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 7.30 จบมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5.43 คน และมีแรงงานที่ใช้ในการเกษตรเฉลี่ย 3.96 คน สำหรับสถานภาพทางสังคม ร้อยละ 43.30 เป็นเกษตรกรทั่วไป รองลงมา ร้อยละ 10.70 เป็นผู้นำองค์กรปกครอง เช่น กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, องค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 10.00 เป็นผู้แทนของหน่วยงานราชการ เช่น อสม., หมอдин, ครูบัญชีอาสา และร้อยละ 6.00 เป็นกรรมการกลุ่ม ในด้านกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ที่ทำอยู่ในปัจจุบัน พบว่าการเลี้ยงโคเฉลี่ย 1.96 ตัว กระบือ 1.01 ตัว สุกร 1.17 ตัว เป็ด 7.96 ตัว และไก่ 23.19 ตัวต่อครัวเรือน โดยมีที่ดินเป็นของตนเอง เฉลี่ย 25.47 ไร่ เกษตรกรมีรายได้ต่อเดือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 2,749.06 บาท รายได้นอกภาคการเกษตร เฉลี่ย 1,479.18 บาท และมีรายจ่ายต่อเดือนเฉลี่ย 3,800.7 บาท ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละ และค่าเฉลี่ยของข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย
1. เพศ			
-ชาย	69	46.00	-
-หญิง	77	51.30	-
2.อายุ (ต่ำสุด 17ปี – สูงสุด 70ปี)	150	-	45.8
3.นับถือศาสนา			
-พุทธ	144	96.00	-
-อื่นๆ	2	1.30	-
4.การศึกษาสูงสุด			
-ประถมศึกษา	109	72.70	-
-มัธยมต้น	24	16.00	-
-มัธยมปลาย	11	7.30	-
5.จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (ต่ำสุด 2 คน – สูงสุด 7 คน)	150	-	5.43
6.จำนวนแรงงานที่ใช้ในการเกษตร (ต่ำสุด 2 คน – สูงสุด 4 คน)	150	-	3.96
7.สถานภาพเป็นผู้นำทางสังคม			
-ผู้นำองค์กรปกครอง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.	16	10.70	-
-ผู้แทนของหน่วยงานราชการ เช่น อสม. หมอдинอาสา ครูบัญชีอาสา	15	10.00	-
-กรรมการกลุ่ม	9	6.00	-
-เกษตรกรทั่วไป	65	43.30	-

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละ และค่าเฉลี่ยของข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร(ต่อ)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย
8.กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ที่ทำอยู่ในปัจจุบัน			
-โคเนื้อ(ตัว) (ต่ำสุด 1 ตัว – สูงสุด 17 ตัว)	71	-	1.96
-กระบือ(ตัว) (ต่ำสุด 1 ตัว – สูงสุด 10 ตัว)	39	-	1.01
-สุกร(ตัว) (ต่ำสุด 2 ตัว – สูงสุด 12 ตัว)	40	-	1.17
-เป็ด(ตัว) (ต่ำสุด 5 ตัว – สูงสุด 120 ตัว)	58	-	7.96
-ไก่(ตัว) (ต่ำสุด 15 ตัว – สูงสุด 250 ตัว)	118	-	23.19
9.มีที่ดินเป็นของตนเอง(ไร่) (ต่ำสุด 2 ไร่ – สูงสุด 54 ไร่)	150	-	25.47
10.รายรับ-รายจ่ายต่อเดือน			
-รายได้จากภาคการเกษตร (ต่ำสุด 1530 บาท – สูงสุด 3420 บาท)	150	-	2,749.06
-รายได้นอกภาคการเกษตร (ต่ำสุด 1000 บาท – สูงสุด 1800 บาท)	150	-	1,479.18
-รายจ่าย (ต่ำสุด 2000 บาท – สูงสุด 4000 บาท)	150	-	3,800.70

2. ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมเกษตรกรโดยปราชญ์ชาวบ้าน

การศึกษาผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมเกษตรกรโดยปราชญ์ชาวบ้านวัดจาก ระดับความรู้ ที่เกษตรกรได้รับการฝึกอบรม และนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1) ระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 2.13 ซึ่งเกษตรกรได้รับความรู้จากการฝึกอบรมในด้านการใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ และการใช้แรงงานจากสัตว์ อยู่ในระดับมาก จากการศึกษาพบว่า ร้อยละ 74.7 มีระดับความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 63.3 มีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ร้อยละ 60 มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 59.3 มีความรู้ เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 53.3 มีความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อการเลี้ยงสัตว์จากการใช้สารเคมี ร้อยละ 56.7 มีความรู้ความเข้าใจในการคัดเลือกสัตว์พันธุ์ดี ร้อยละ 54.7 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์ ร้อยละ 57.3 มีการทำน้ำหมักชีวภาพ ร้อยละ 66 มีการใช้น้ำหมักในการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 64.7 มีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 64 มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 51.3 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์จากมูลสัตว์ และร้อยละ 45.3 มีความรู้จากการใช้แรงงานจากสัตว์ อยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรม

ประเด็นคำถาม	ระดับความรู้						เฉลี่ย	ความหมาย
	มาก		ปานกลาง		น้อย			
	N	%	N	%	N	%		
1. ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	32	21.3	112	74.7	6	4.00	2.17	ปานกลาง
2. ความรู้ที่จะนำความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต	42	28.0	95	63.3	13	8.7	2.19	ปานกลาง
3. ความรู้เกี่ยวกับการทำการเลี้ยงสัตว์โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง	47	31.3	90	60.0	13	8.7	2.22	ปานกลาง
4. ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการเลี้ยงสัตว์	33	22.0	89	59.3	28	18.7	2.03	ปานกลาง
5. ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบในการเลี้ยงสัตว์จากการใช้สารเคมี	33	22.0	80	53.3	37	24.7	1.97	ปานกลาง
6. ความรู้ความเข้าใจในการคัดเลือกสัตว์พันธุ์ดี	33	22.0	85	56.7	32	21.3	2.0	ปานกลาง
7. ความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์	32	21.3	82	54.7	36	24.0	1.97	ปานกลาง
8. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำน้ำหมักชีวภาพ	39	26.0	86	57.3	25	16.71	2.09	ปานกลาง
9. ความรู้ความเข้าใจกับการใช้น้ำหมักในการเลี้ยงสัตว์	31	20.7	99	66.0	20	13.3	2.07	ปานกลาง
10. ความรู้เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการเลี้ยงสัตว์	39	26.0	97	64.7	14	9.3	2.16	ปานกลาง
11. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงสัตว์	30	20.0	96	64.0	24	16.0	2.04	ปานกลาง
12. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์	65	43.3	77	51.3	8	5.3	2.38	มาก
13. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้แรงงานจากสัตว์	64	42.7	68	45.3	16	10.7	2.4	มาก
						รวม	2.13	ปานกลาง

2) การนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉลี่ย 2.62 ซึ่งพบว่าเกษตรกรได้ลงมือทำมากที่สุดได้แก่นำความรู้การใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์มาปรับปรุงดินมาลงมือปฏิบัติ ร้อยละ 80.7 และร้อยละ 72.0 เกษตรกรมีการนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ร้อยละ 64.0 เลี้ยงสัตว์โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ร้อยละ 56.0 นำความคิดที่ได้มาปรับใช้ในฟาร์มตนเอง ร้อยละ 60.7 ตั้งใจจะทำการเลี้ยงสัตว์แบบปศุสัตว์อินทรีย์ ร้อยละ 58.7 ตั้งใจจะทำน้ำหมักชีวภาพมาใช้ในการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 63.3 นำความรู้การคัดเลือกสัตว์พันธุ์ดีมาทดลองปฏิบัติ ร้อยละ 60.7 นำความรู้ปศุสัตว์อินทรีย์มาปรับใช้ในฟาร์ม ร้อยละ 63.3 การใช้แรงงานจากสัตว์มาปรับใช้ในฟาร์ม ร้อยละ 60.0 ตั้งใจจะนำความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรมาใช้ในฟาร์ม และร้อยละ 66.0 จะนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านใช้ในการเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับดังตารางที่ 3

บทที่ 5

สรุป วิจัย ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมเกษตรกรโดยปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมเกษตรกรโดยปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 150 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สำหรับอธิบายสรุปวิจัยผลได้ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานข้อมูลบางประการของเกษตรกร

พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 51.30 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 45.80 ปี ร้อยละ 96.00 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 72.70 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5.43 คน โดยมีแรงงานในการทำเกษตรเฉลี่ย 3.96 คน ร้อยละ 43.30 เป็นเกษตรกรทั่วไป มีที่ดินเป็นของตนเองเฉลี่ย 25.47 ไร่ มีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 2,749.06 บาทต่อเดือน รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 1,479.18 บาทต่อเดือน และมีรายจ่ายเฉลี่ย 3,800.70 บาทต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยการศึกษาความต้องการฝึกอบรมด้านการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม ของอรณมณี เกิดทอง (2540) ผลการวิจัยมีดังนี้ เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 47.2 ปี มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.5 คน มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ยครอบครัวละ 25.1 ไร่

2. ผลสัมฤทธิ์ของโครงการฝึกอบรมเกษตรกรโดยปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

พบว่าความรู้ที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ย 2.13 อยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จะนำความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การเลี้ยงสัตว์ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างเครือข่ายการเลี้ยงสัตว์ ผลกระทบการเลี้ยงสัตว์จากการใช้สารเคมี การคัดเลือกสัตว์พันธุ์ดี ปศุสัตว์อินทรีย์ การทำน้ำหมักชีวภาพในการเลี้ยงสัตว์ การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการเลี้ยงสัตว์ การใช้สมุนไพรในการเลี้ยงสัตว์ ส่วนความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ และใช้แรงงานสัตว์อยู่ในระดับมาก การนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย 2.62 ในเรื่องการนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตการเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับใช้ในฟาร์มของตนเอง การเลี้ยงสัตว์ในระบบอินทรีย์ การทำน้ำหมักชีวภาพ การคัดเลือกพันธุ์สัตว์ การใช้แรงงานจากสัตว์ ความรู้เกี่ยวกับการนำสมุนไพรมาใช้ในฟาร์ม การใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์พบว่าเกษตรกรได้ลงมือทำแล้ว

ข้อเสนอแนะ

1. ในด้านของเกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรม ควรคัดเลือกเกษตรกรในหลายพื้นที่ เพื่อที่จะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน

2. ในด้านปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าของศูนย์ฯ ควรเน้นหลักสูตรในการฝึกอบรมเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำภายในศูนย์ฯ เพื่อให้เกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง และให้เห็นตัวอย่างของจริง และเน้นวิธีการสาธิตรายละเอียดทุกขั้นตอน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะนำความรู้ที่ได้กลับไปประยุกต์ใช้ในฟาร์มของตนเอง

3. ในด้านเจ้าหน้าที่ ให้มีการติดตามผลการทำกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมโดยปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย (ออนไลน์). 2548. เรื่อง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สืบค้นจาก : www.takchamber.com
- จักรมณต์ พาสูกวาริส (ออนไลน์). 2547 เรื่อง ลักษณะที่สำคัญของปราชญ์ชาวบ้าน สืบค้นจาก : www.sufficiencyeconomy.org
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. 2546 การประเมินโครงการแนวคิดและแนวปฏิบัติ CPO, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 3 จำนวน 378 หน้า
- เรืองสิน ไพรีพินาส 254 เรื่อง การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรกรม:กรณีศึกษาหนองหาน จังหวัดอุดรธานี มหาวิทยาลัยขอนแก่น 104 หน้า
- สมพร ศรีโปฏก 2543 เรื่องการศึกษาปัจจัยเสี่ยงจากสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่ทำนาอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มหาวิทยาลัยขอนแก่น 102 แผ่น
- สมหวัง พิริยานูวัฒน์. 2544.รวมบทความทางการประเมินโครงการ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 6 จำนวน 494 หน้า
- เสรี พงศ์พิศ (ออนไลน์). 2547. เรื่อง ปราชญ์ชาวบ้าน สืบค้นจาก : www.phongphit.com
- อนรรักษ์ ปัญญานูวัฒน์ (มปป.), เอกสารประกอบการสอนระดับบัณฑิตศึกษา เรื่องแนวคิดการประเมินผลโครงการ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อารมณ เกิดทอง 2540 เรื่อง การศึกษาความต้องการฝึกอบรมด้านการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม